

Mitä on sivistys?

Ja miten se liittyy aikuiskoulutukseen

Lyhyt johdatus aiheeseen kirjoittajalta Lene Rachel Andersen

Sivistys (Bildung) on moniulotteinen ja vaikeasti määriteltävä ilmiö. Käsitteen juuret ovat syvällä eurooppalaisessa ajattelussa ja kasvatuksessa. Kreikkalaiset käyttivät nimitystä Paideia. 1600-luvulla protestanttiset pietistit tarkastelivat sivistystä henkilökohtaisena uskonnollisena, hengellisenä ja moraalisena kasvuna Kristuksen kuvan (bild) mukaisesti. 1774-luvulta noin vuoteen 1810 filosofit kuten Herder, Schiller ja von Humboldt, tutkivat sivistystä sekulaarina ilmiönä ja liittivät siihen emotionaalisen, moraalisen ja älyllisen kehityksen, sosiaalistumisen ja kasvamisen omaan kulttuuriin sekä ihmisen asemaan kansalaisena. Tämä saksalainen maallinen sivistyskäsitteys innoitti kansansivistystyön kehittämistä Tanskassa 1840–1850 -luvuilla. Sivistystä ei nähty porvariston omaisuutena vaan se haluttiin saattaa myös maaseudun nuorison ulottuville. Kansansivistys voimaannutti alaluokan ja johdatti Tanskan rauhanomaiseen siirtymään köyhästä maatalousvaltaisesta monarkiasta vauraaksi teollistuneeksi demokratiaksi.

Tänä päivänä sivilisaatiomme on murroksessa teollistuneista kansallisvaltioista kohti digitalisoitunutta maailmaa (maapalloa), jossa jokaisen tulee voida kukoistaa. Mahdollistaaksemme rauhanomaisen siirtymän meidän tulee voimaannuttaa jokainen. Tähän tarvitsemme 2020-luvun kansansivistystä.

Sivistys- eli Bildung-käsitteelle on useita määritelmiä. European Bildung Network määrittelee sen seuraavasti:

Sivistys on yhdistelmä sellaista kasvatusta/koulutusta ja tietoa, joka mahdollistaa kukoistamisen yhteiskunnassa sekä moraalista ja emotionaalista kypsyyttä joka mahdollistaa toimimisen tiimipelaajana samoin kuin itseohjautuvuuden.

Sivistys on myös omien juurien tuntemista sekä kykyä kuvitella tulevaisuutta.

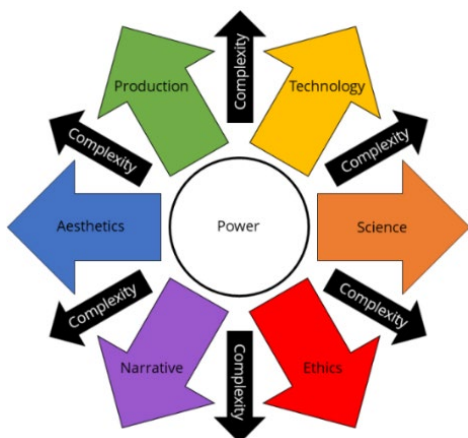
Seuraavaksi esitän neljä suhteellisen konkreettista sivistyksen ulottuvuutta, jotka voivat auttaa meitä hahmottamaan sivistyksen moniulotteisuutta ja käsittelemään sitä aikuiskoulutuksessa. Nämä neljä ulottuvuutta ovat siirrettävä tieto ja ymmärrys, ei-siirrettävä tieto ja ymmärrys, vastuuntunnon laajentaminen sekä kansalaisten voimaannuttaminen.

Siirrettävä tieto / horisontin laajentaminen

Ensimmäinen sivistyksen ulottuvuus liittyy ihmisen kykyyn ymmärtää omaa elämiskaikmaansa sekä tietoon, jota voimme opettaa toisillemme saavuttaaksemme tätä ymmärrystä. Siirrettävään tietoon lukeutuvat esimerkiksi tie, matematiikka, käentaidot, kieli, tarinat, filosofia, poliittiset ideologiat, uskonnolliset opinkappaleet, historia, kartanlukutaito, taito korjata polkupyörä, liikennesäännöt, miten ostetaan junalippu netissä, ruuanlaitto, mitä sosiaalisessa mediassa ei kannata julkaista ja niin edelleen. Tämä ei viittaa vain akateemiseen tietoon vaan yhtä lailla arjen tilanteisiin liittyvään yleistietoon (saksaksi Allgemeinbildung). Tällaista tietoa saamme kirjojen, television, YouTube videoiden, opettajien ystävien ja monien muiden kanavien välityksellä. Koska tällaista tietoa voidaan siirtää ihmiseltä toiselle samalla horisonttiamme laajentaen, siihen voidaan viitata myös horisontaalisena tietona.

Sivistysruusu (Bildung-rose) -malli havainnollistaa, miten yhteiskunta rakentuu seitsemästä kentästä: tuotanto, teknologia, estetiikka, (poliittinen) valta, tie, kertomukset ja etiikka. Kuten kaikki mallit, Sivistysruusu on yksinkertaistus, joka auttaa meitä havaitsemaan vaikeasti selitettävän kaavan.

Malli on Yhteiskuntaruusun sijaan nimeltään Sivistysruusu sen vuoksi, että voidaksemme kukoistaa meidän tulee ymmärtää kaikkia seitsemää yhteiskunnassamme vaikuttavaa kenttää. Kuvaannollisesti sanottuna sisäisen maailmamme tulee heijastaa ulkoista maailmaamme. Meidän täytyy ymmärtää mahdollisimman paljon kaikista kentistä, jotta voimme navigoida yhteiskunnassamme turvallisesti ja tehdä tietoon perustuvia päätöksiä.

Yhteiskuntien laajetessa suuremmiksi ja monimutkaisemmiksi jokainen kentistä tulee aiempaa kompleksisemmaksi. Meidän täytyy välittää keskuudessamme yhä enemmän tietoa, jotta jokainen voi ymmärtää

yhteiskuntaa ja kukoistaa siinä. Sivistysruusu kuvaa, miten kukoistaaksemme ja ymmärtääksemme mitä ympärillämme tapahtuu, tarvitsemme monenlaista siirrettävää tietoa. Voimme aina tarkastella tietoa tietystä aiheesta syvällisemmin ja erikoistua, tai laajentaa horisonttiamme ja hallita lisää yhteyksiä.

Siirrettävän tiedon välittämiseen meillä on useita instituutioita ja ohjelmia varhaiskasvatuksesta perus- ja korkeakoulutukseen saakka sekä monenlaista informaalia ja elinikäistä oppimista. Opetusmalleja ja pedagogisia menetelmiä on paljon, mutta kaikki modernit yhteiskunnat osaavat välittää siirrettävää tietoa; sitä täytyy ainoastaan priorisoida. Jotta siirrettävä tieto muuttuu ymmärrykseksi, meidän täytyy soveltaa tietoaamme reaali maailmassa ja/reflektoida sitä joko yksin tai keskustellen muiden kanssa.

Ei-siirrettävä tieto/ emotionaalinen syvyys ja moraalit

Sivistyksen toinen ulottuvuus liittyy moraaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Tämänkaltainen tieto karttuu elämällä: ihmisen kohdatessa pettymyksiä, rakastuessa, sydänsuruissa, tullessa vanhemmaksi, hävitessä pelissä, voittaessa pelissä, muodostaessa suhteita ystäviin, ottaessa vastuuta, epäonnistuessa, menestyessä, huolehtiessa sairaasta vanhemmasta, menettäessä kumppanin, saavuttaessa jotain töissä jne. Kohdatessamme monenlaisia kokemuksia voimme oppia niistä. Kokemusten kautta voimme oppia myös itsestämme ja muista ihmisistä, mutta tämänkaltainen tieto ei ole suoraan siirrettävissä muille. Voin kertoa muille särkyneestä sydämestäni, mutta en voi siirtää kokemukseeni perustuvaa tietoa suoraan toisille särkemättä jonkun toisen sydäntä.

Olemalla suhteessa muihin ihmisiin, joko vastaamalla tai olemalla vastaamatta heidän odotuksiinsa, tekemällä virheitä tai onnistumalla sekä kohtaamalla monenlaisia vastoinkäymisiä, joihin joudumme sopeutumaan, saamme uudenlaista ymmärrystä ja kasvamme eri tavalla kuin silloin kun laajennamme horisonttiamme. Saavutamme kokemusten myötä emotionaalista syvyyttä ja toivon mukaan korkeampia moraalisia ihanteita ymmärtäessämme, ettemme halua tuottaa pettymyksiä toisille (tai itsellemme). Voimme hahmottaa tämän vertikaaliseksi kehittymiseksi tai vertikaaliseksi tiedoksi tai ymmärrykseksi.

1900-luvulla tätä on tutkittu kehityspsykologiassa muun muassa Jean Piagetin, Lawrence Kohlbergin ja Robert Keganin toimesta. Jean-Jaques Rousseau tutki tämänkaltaista kehitystä kasvatuksena teoksessaan *Émile* (1762). Johann Gottfried Herder käytti vastaavasti *bildungin* käsitettä teoksessaan *Auch eine Philosophie der Geschichte zur Bildung der Menschheit* (1774). Myös Friedrich Schiller käytti *bildungin* käsitettä teoksessaan *Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen* (1795).

Schillerin mukaan on ihmiset jakautuvat kolmenlaisiin tyyppeihin sen mukaan, millä *bildungin* asteella he ovat:

- **Fyysinen, tunteellinen ihminen**, on tunteidensa armoilla, eikä kykene erottamaan niitä itsestään.
 - Schillerin mukaan tarvitsemme rauhoittavaa kauneutta, esteettisyyttä, joka voi saattaa tunteemme samaan linjaan yhteiskunnan normien kanssa ylittääksemme tunteemme ja tullaksemme
- **Järjelliseksi ihmiseksi**, joka on asettanut itsensä linjaan yhteiskunnan normien ja odotusten kanssa ja on sisäistänyt nämä normit. Hän ei pysty kuitenkaan erottamaan normeja ja odotuksia itsestään.
 - Schillerin mukaan erottaaksemme normit itsestämme tarvitsemme innostavaa kauneutta, sellaista esteettisyyttä joka voi ravistella ja herätellä meitä, saada meidät jälleen kosketuksiin tunteisiimme. Näin voimme erottaa muiden odotukset itsestämme ja tulla
- **Vapaaksi, moraaliseksi ihmiseksi**, joka paitsi kokee omat tunteensa myös ymmärtää oikean ja väärän yhteisesti jaettujen moraalinormien mukaisesti. Koska hän erottaa itsestään sekä omat tunteensa että muiden odotukset, ihminen voi nyt ajatella itsenäisesti ja olla vapaa.

Schillerin mukaan vertikaalinen tieto ja kehitys välittyy ihmisille taiteiden kautta. Kuuntelemalla kaunista musiikkia ja antautumalla sen vietäväksi ihminen voi "venyttää emotionaalista lihastaan" ja kokea tunteita joita ei muutoin kohtaisi. Sama pätee hyvään kirjallisuuteen, jossa kirjailija saa meidät samastumaan henkilöihin niin vahvasti, että voimme tuntea heidän tunteitaan. Hyvän taiteen välityksellä voimme siirtää epäsuorasti ei-siirrettävää tietoa ja ymmärrystä.

Schillerin kolme Bildung-tasoa tai olemisen tapaa voidaan kuvata myös seuraavasti:

- Tähtääkö elämäni fyysisen tyydytyksen tavoitteluun?
- Tähtääkö elämäni tunnustuksen ja sosiaalisen statuksen tavoitteluun?
- Tähtääkö elämäni sen tavoitteluun, mikä on oikein ja miten toimia oikein, senkin uhalla, että se ei miellytä kaikkia läheisiäni?

Lisäksi on olemassa neljäs taso, jota Schiller ei työssään mainitse:

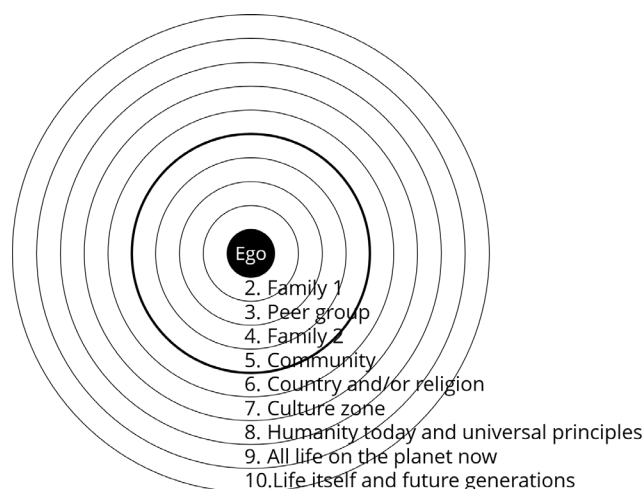
- Saanko toiset kasvamaan?

Teattereiden, kirjastojen, elokuvateatterien, konserttialien ja muiden kulttuuri-instituutioidemme sekä käsikirjoittajien, näyttelijöiden, ohjaajien, orkestereiden ja muiden taiteilijoiden työn kautta voimme vahvistaa vertikaalista, ei-siirrettävää tietoa, mutta se on luonteeltaan välitettyä ja edellyttää taitavaa taiteen tekemistä. Jotta nämä kokemukset jalostuvat vertikaaliseksi tiedoksi, tarvitaan tiedon reflektointia joko yksin tai muiden kanssa keskustellen. Kaikissa moderneissa yhteiskunnissa on taiteilijoita, joilla on kyky muuttaa ei-siirrettävä tieto estetiikaksi. Sitä on vain priorisoitava yhteiskunnassa.

Vastuuntunnon laajentaminen

Sivistyksen kolmas ulottuvuus liittyy sosiaalisiin viiteryhmiin, joihin samastumme ja joista kykenemme ottamaan vastuuta. Helpoin tapa tämän havainnollistamiseen on kuulumisen kehät -mallin avulla. Mallissa on kymmenen piiriä, mutta oleellista ei ole niiden määrä, vaan laajuus: niiden kompleksisuus kasvaa liikuttaessa ulommas kehillä.

Ensimmäinen "kehä" jonka hallinnan voimme saavuttaa ja josta voimme ottaa vastuuta on oma kehomme ja minämme, ego, ja siitä käsin laajennamme maailmaamme. Perhe 1 on lapsuudenperhe, johon synnymme, vertaisryhmiä alamme muodostaa noin viiden vuoden iässä, perhe 2

puolestaan on perhe, jonka perustamme aikuisena. Kehä 5, yhteisö, voi pitää sisällään useita yhteisöjä, kuten työpaikan, hengellisen yhteisön tai urheiluseuran. Kehät 2–5 ovat todellisia yhteisöjä, joissa tunnemme kaikki jäsenet ainakin ulkonäöltä.

Kehä 6 on kansakunta, joka on sikäli hyvin erilainen kuin sisemmät kehät, että se on kuvitteellinen yhteisö. Kansallisvaltiossa on miljoonia ihmisiä, joita emme koskaan tapaa. Siitä huolimatta meidän tulee samastua heihin, jotta hyväksymme verot ja välitämme heistä ja maasta kokonaisuudessaan. Useimmissa toimivissa demokratioissa 6. kehän yhteisöä yhdistää kieli, julkinen koulutusjärjestelmä, jaetut juhlapyhät ja perinteet, kirjallinen perinne ja julkinen radio- ja televisiopalvelu. Lännessä olemme yrittäneet viimeisen 200 vuoden ajan kouluttaa kaikki välittämään 6. kehästä ja tulemaan hyviksi ja lojaaleiksi kansalaisiksi. Tähän on sijoitettu huomattavasti.

Tarvitsemme edelleen 2000-luvulla toimivia, demokraattisia kansallisvaltioita ja meidän tulee yksilöinä ottaa vastuuta niistä olemalla aktiivisia kansalaisia. Sen lisäksi meidän tulee ottaa vastuuta kulttuurialueestamme (kuten Eurooppa), ihmiskunnasta ympäri maailman, kaiken elämän hyvinvoinnista maapallolla sekä tulevaisuuden elämän edellytyksistä ja hyvinvoinnista. Tietoisuus, kokemus kuulumisesta ja vastuunotto kehistä 7–10 asettaa meille uusia vaatimuksia.

Kansallisten kulttuuri-instituutioiden ja paikallis- ja kansallisperinnön välityksellä olemme onnistuneet luomaan vahvoja kansallisidentiteetin kokemuksia. Useimmat koulutusjärjestelmät luotiin tähän tarkoitukseen. Identifioituminen myös oman maan rajojen ulkopuolella olevaan maailmaan kohtaa useimmissa paikoissa kielimuurin. Sen lisäksi omalta kulttuuriselta mukavuusalueelta poistuminen saattaa pelottaa. Onneksi voimme teknologian avulla nähdä tapahtumia muualla maailmassa reaaliajassa ja saamme yhteyden ihmisiin ympäri maailman. Kaikissa maissa on maahanmuuttajia, jotka ovat tulleet joka puolilta maailmaa. Emme vain ole vielä keksineet, miten tämä muutetaan mahdollisuudeksi kaikkien sivistyä ja tavaksi kehittää identiteetti ja vastuuntunto joka ulottuu kaikille kymmenelle kuulumisen kehälle.

Kansalaisten voimaannuttaminen / kansansivistys

Kansalaisten voimaantuminen tarkoittaa kokemusta siitä, että on välineet ja motivaatio toimia kansalaisena. Se merkitsee sisäistä halua ja itsevarmuutta ottaa kantaa ja osallistua. Kansansivistystyö tarjoaa tähän harjoittelualustan.

Tanskalaiset kansanopistot onnistuivat tuottamaan kansansivistystä ja motivoimaan sukupolvittain nuoria tanskalaisia kansalaisosallistumiseen 175 vuotta sitten (ja jossain määrin onnistuvat edelleen). Highlander Folk School Tennesseessä otti mallia tanskalaisista kansanopistoista suurella menestyksellä, mutta tämä osa sivistyksestä on luultavasti vähiten tutkittu. Käytännölliset menetelmät arkojen rohkaisemiseen ja epäkiinnostuneiden saamiseksi kiinnostumaan vaihtelevat henkilöstä toiseen, mutta viha, turhautuminen,

epäoikeudenmukaisuuden kokemus tai henkilökohtainen kiinnostus voivat olla hyviä lähtökohtia aktivismille. Aktivismi jota johtaa tarve muutokseen voi puolestaan olla hyvä lähtökohta kasvatukselle ja sivistykselle.

Neljän ulottuvuuden yhdistäminen

Sivistys on sekä prosessi että lopputulos. Voidakseen kukoistaa 2000-luvun kompleksisissa yhteiskunnissa ihmiset tarvitsevat kompleksista sivistystä. Me voimme ja meidän tulee kehittää parempia sivistysmahdollisuuksia kaikille ja eri elämänvaiheisiin. Yksilön kannalta 2000-luku merkitsee kehitys- ja oppimisprosessia, joka jatkuu läpi aikuisuuden, läpi elämän.

Sivistystä ei tule arvioida yksilötasolla sen lopputuloksen mukaan tai sen, miten paljon ”ihmisellä on sivistystä”. Sen sijaan tulisi kysyä, kokeeko yksilö horisontaalisen tai vertikaalisen ymmärryksensä laajentuneen, elämänsä merkityksellisyyden lisääntyneen iän myötä, voimaantuneensa kansalaisena ja tuntee hän uteliaisuutta ja motivaatiota laajentaa omia kuulumisen kehiiään pikemmin kuin halua vetäytyä laajemmilta kehiltä tunteakseen olonsa mukavaksi ja turvalliseksi. Silloin kun ihminen ei koe eksistentiaalisen syvyyden ja merkityksellisyyden tunteen lisääntyneen vuosien varrella, hän ei koe tulevaisuuden ymmärretyksi, kunnioitetuksi ja luotetuksi vertaistensa parissa, tai hän kamppailee uupumisen tai ahdistuksen kanssa, saattaa olla paikallaan pohtia, onko ongelmana riittämätön sivistys ihmisen suhteessa ympäristöönsä.

Mitä tämä tarkoittaa aikuiskoulutuksen kannalta

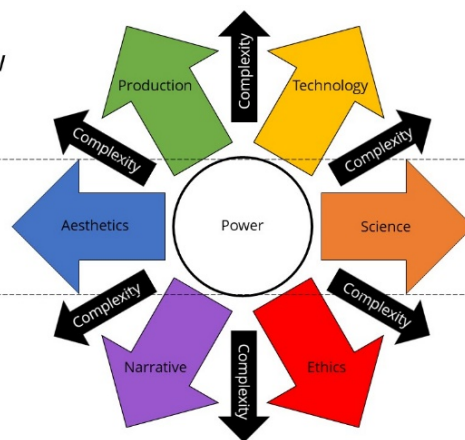
Aikuiskoulutus on vuosien ajan eri puolilla keskittynyt ihmisten osaamisen edistämiseen työmarkkinoiden tarpeisiin, mikä tarkoittaa, että käytännössä keskitytään lähinnä kahteen Sivistysruusun kenttään: tuotantoon ja teknologiaan. Sen sijaan estetiikka (taiteet), poliittinen valta (kansalaistaidot), tiede (tieteen itsensä vuoksi), kertomukset (oli se sitten uskonto, historia tai poliittinen ideologia) ja etiikka (kuten filosofia) ovat kaikki valahtaneet kategoriaan ”mukavat harrastukset”. Aikuiskoulutus on ollut pikemminkin talouden kuin henkilökohtaisen sivistyksen ja voimaantumisen palveluksessa. Veronmaksajina, yhdistyksinä, yrityksinä ja muina aikuiskoulutuksen kustantajina olemme sijoittaneet toisiimme työntekijöinä, mutta emme kansalaisina.

Tämä vinoutunut fokus ja sijoitukset ovat ongelmallisia yksilön sivistyksen kannalta. Ne ovat yhtälailla ongelmallisia meille yhteiskuntina, sillä olemme menettämässä kyvyn tarttua ongelmiin kaikilla alueilla sekä vuorovaikutuksen niiden välillä informoidun ja rikkaan julkisen keskustelun katoamisen myötä. Keskustelemme

What is physically possible here and now

What might be possible

What ought to be

bruttokansantuotteesta ja työllisyydestä aivan kuin politiikassa olisi kyse ensisijaisesti niistä. (Useimmat länsimaalaiset luultavasti ajattelevat tässä kohtaa: ”Mutta politiikassahan on kyse juuri niistä!”, mikä vain todistaa asian.)

Sivistysruusu osoittaa miksi tämä rajoittunut ymmärrys siitä, mikä on tärkeää on ongelmallista: kaksi ylintä kenttää, tuotanto ja teknologia, edustavat sitä mikä on fyysisesti mahdollista tässä ja nyt. Keskikentät kuvaavat sitä, mikä voisi olla mahdollista ja alimmat kentät sitä, mitä tulisi olla.

Kouluttamalla itsemme kohtaamaan vain sitä, mikä on fyysisesti mahdollista tässä ja nyt ja tekemällä itsestämme näin tottumattomia tutkimaan ja kohtaamaan sitä mikä voisi olla ja minkä pitäisi olla mahdollista, emme pysty lähestymään rakentavalla tavalla:

- **demokratiaa**, miten voimme olla aktiivisia kansalaisia ja millaisia päätöksiä ja uusia instituutioita tarvitsemme kohdataksemme haasteet, joita kansallisvaltiomme eivät yksin pysty kohtaamaan, kuten:
- **digitalisaatio** ja sen asettamat haasteet demokratialle ja talousjärjestelmälle
- **kestävä** kehitys ja ratkaisut ympäristöongelmiin, mukaanlukien ilmastonmuutos
- **koulutuksen tarjoaminen kaikille**, mukaanlukien maahanmuuttajat toisista kulttuureista ja ihmiset, joilla on oppimisvaikeuksia. Kenen mukaan ainoa väylä kontribuoida yhteiskuntaan on työpaikkojen ja BKT:n kasvattamisen kautta?

Tuomalla sivistyksen (yläolevan tarkastelun mukaisesti) aikuiskoulutuksen keskiöön, aikuiskoulutuksesta voi tulla:

- paikka yksilölle henkilökohtaiseen voimaantumiseen kansalaisena ja ihmisenä
- yhteisöille kohtaamispaikka, jossa voi lähentyä ja ratkoa ongelmia: todennäköisesti mielenterveyttä edistävä tekijä
- työnantajille lähde sisäisesti motivoituneille työntekijöille, joilla on syvällisempi ymmärrys kestävästä, vuorovaikutuksesta yrityksen sidosryhmien kesken ja siitä, kuinka ottaa vastuu ja omistajuus kestävästä kehityksestä, osallisuudesta jne. työpaikalla
- yhteiskunnalle pätevän demokraattisen keskustelun perusta ihmiskunnan, tulevaisuutemme ja ainoan planeettamme tärkeimmistä ja monimutkaisimmista kysymyksistä.